उत्पादक कृषक तथा कृषि उद्यमीहरूकासमस्या पहिचान कार्यक्रम (अदुवा बाली)

भ्रमण मिती- २०७८/९/२० देखि २४ सम्म
स्थान- स्याङजा र पाल्पा
उद्येश्य- उत्पादक कृषक तथा कृषि उद्यमीहरूकासमस्या पहिचान कार्यक्रम (अदुवा बाली)

भ्रमण टोली-

श्री सुर्य प्रसाद खनाल – सदस्य , राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री पुष्पा भुसाल – सदस्य , राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री दुर्गा प्रसाद पण्डित- नि.सदस्य सचिव, राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री इन्द्र कुमार श्रेष्ठ – ना सु राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री दिपेन्द्र कुवर – कम्प्युटर अपरेटर राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री राम बहादुर गुरुङ- ह स चा, राष्ट्रिय किसान आयोग
श्री बिर बहादुर थापा - ह स चा, राष्ट्रिय किसान आयोग

<u>पृष्ठभुमी</u>

देशको दुइ तिहाइ जनसंख्या कृषिमा निर्भर रहेको छ। धेरैजसो व्यक्तिहरूको व्यवसायिक सोच कृषिसम्वद्ध पेशाहरूमा देखिन्छ। बढ्दो जनसंख्यालाई पुग्नेगरी उत्पादन गर्नका लागि देशमा भएको विविध हावापानी र भूगोलका कारण कृषि उत्पादनका लागि सम्भावित क्षेत्र भएको र यसमा लगानी र प्रविधि भएमा उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी निर्यातसमेत गरेर देशमा विदेशि मुद्रा भित्र्याउनका सक्ने प्रचुर सम्वाभना रहेको छ। जसअन्तर्गत नेपालमा अदुवा खेती एक नगदेबालीको रूपमा रहेको र यसको उत्पादनमा सरकारीतहबाट पनि प्राथमिकता दिनुपर्छ भनी विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन भई रहेकोमा सोचेजति यसको उत्पादन वृद्धि र प्रवर्द्धन हुन नसकेको सन्दर्भमा कृषक, कृषि उद्यमिहरूका वास्तविक समस्याहरू पहिचान गरिनेछ। जसका लागि अदुवा उत्पादन भइरहेका र प्रचुर सम्भावना रहेका जिल्लाहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्दै फिल्डस्तरमै छलफल अन्तक्रिया कार्यक्रम सचालन गरियो (स्याङजा र पाल्पा) । यसको साथै एक दिने छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम पाल्पा तान्सेनमा सम्पन्न गरियो ।

<u>सचालित कार्यक्रमकहरु</u>

-बैठक तथा छलफल

-फिल्ड अवलोकन

-अन्तरक्रिया एव छलफल

<u>- बैठक तथा छलफल</u>

स्याङ्जा जिल्लाको गल्याङ नगरपालिकामा अदुवा जोन संचालक समितीका अध्यक्ष अदुवा उत्पादक कृषकहरु , राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्यज्यू र राष्ट्रिय किसान आयोगका कर्मचारीहरुको संयुक्त बैठक तथा छलफल कार्यक्रम सम्मन्न गरियो ।

<u>सहभागी विवरण</u>

बैठक तथा छलफल कार्यक्रम राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य श्री सुर्य प्रसाद खनालज्यूको अध्यक्षता भयो । उक्त कार्यक्रममा राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य (कृषि विज्ञ) पुष्पा भुसालबाट कृषकहरुलाइ राष्ट्रिय किसान आयोगले गर्ने कार्यहरुबारे जानकारी दिदै यस क्षेत्रमा अदुवा बालीमा देखिएका समस्याहरु पहिचानको लागि कृषकहरुबाट जानकारी गराउनको लागि अनुरोध गर्नु भयो ।

कृषकहरुबाट अदुवा उत्पादनमा निम्न बमोजिमका समस्याहरुबारे जानकारी गराइएको थियो ।

१. अदुवा बालीमा बीउमा नै बढी लागत लाग्ने र भौगोलिक बिकटताको कारणले बीउ ढुवानीमा बढी खर्च हुने ।
२. उत्पादित अदुवाले उचित मूल्य पाउन नसकेको ।
३. अदुवा उत्पादन गर्दा प्राविधिक ज्ञानको कमीबाट समयमै रोग कीराको पहिचान हुन नसकी धेरै नोक्सानी ब्यहोर्नु परेको।
४. प्राविधिक जनशक्तिको अभाव
५. आवश्यक मात्रा र गुणस्तरीय बीउ समयमा उपलब्ध नहुनु ।
६. अदुव प्रशोधनको लागि यस क्षेत्रमा अदुवा प्रशोधन प्लाण्ट नहुनु ।

कार्यक्रमको अन्तमा कार्यक्रमका अध्यक्ष श्री सुर्य प्रसाद खनालज्यूले कार्यक्रम समापन गर्ने क्रममा कृषकहरुबाट पेश गरिएका समस्याहरुलाइ लिपिबद्ध गरी प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराउने प्रतिबद्धता जाहेर गर्दै कृषि उत्पादनमा मूख्य समस्या भनेकै बजारीकरण नै भएको र सो सम्बन्धमा केही नीतिगत निर्णय गर्नु पर्ने कुरामा जोड दिनु भयो ।

मिति २०७८।०९।२१ गते स्याङ्गजा जिल्लाको गल्याङ्गमा संचालन भएको अदुवा उत्पादन कृषक तथा कृषि उद्यमीहरुको समस्या पहिचान कार्यक्रममा सहभागीहरुको नामावली

सि.नं.	नाम थर	पद	स्थान
१.	श्री सूर्य प्रसाद खनाल	सदस्य	रा.कि.आ.
२.	श्री पुष्पा भुसाल	सदस्य	रा.कि.आ.
३.	श्री दुर्गा प्रसाद पण्डित	सदस्य सचिव	रा.कि.आ.
४.	श्री छाँया प्रसाद कंडेल	कृषक	गल्याङ्ग ९, स्याङ्गजा
५.	श्री अग्नी प्रसाद न्यौपाने	कृषक	गल्याङ्ग ७, थुम, स्याङ्गजा
६.	श्री युवराज सापकोटा	कृषक	गल्याङ्ग ७, स्याङ्गजा
७.	श्री शालिक राम थापा	कृषक	गल्याङ्ग १०, स्याङ्गजा
८.	श्री हिमलाल भण्डारी	संयोजक, जोन संचालक समिति	गल्याङ्ग न.पा. ३, स्याङ्गजा
९.	श्री इन्द्र कुमार श्रेष्ठ	ना.सु.	रा.कि.आ.
१०.	श्री दिपेन्द्र कुँवर	क.अ.	रा.कि.आ.
११.	श्री राम बहादुर गुरुङ्ग	ह.स.चा.	रा.कि.आ.
१२.	श्री शान्तलाल रन्जितकार	ह.स.चा.	रा.कि.आ.
१३.	श्री गोकुल लम्साल	ह.स.चा.	रा.कि.आ.

स्याङ्गजा जिल्लाको गल्याङ्गमा संचालन भएको अदुवा उत्पादन कृषक तथा कृषि उद्यमीहरुको समस्या पहिचान कार्यक्रमको केही तस्बिरहरु

फिल्ड अवलोकन

स्थान- बगनासकाली गाउंपालिका पाल्पा

क्र.श	नाम थर	ठेगना	लगाएको बीउ परिमाण के.जि.	फोन न.
१	भोजराज घिमिरे	बगनासकाली ८ खोर्सेखोला	२००	९८४४७५४५६७
२	नारायण प्र. न्यौपाने	बगनासकाली ८ काठेगैरा	२००	९८४७५९७६२३
३	ओम प्रकास घिमिरे	बगनासकाली ८ खोर्सेखोला	२००	९८४७०९८३९९
४	श्रीधर बश्याल	बगनासकाली ८ घिउसिबास	२००	९८४७१६८७३४
५	दामोदर भुसाल	बगनासकाली ८ डडुवाडाडा	२००	९८४७०९८३३६
६	गिता घिमिरे	बगनासकाली ८ काठेगैरा	२००	९८४७४९८२२५
७	नारायण प्र. पराजुलि	बगनासकाली ९ डिविनडाडा	२००	९८६७८३०९७०
८	दुर्गा प्र. बश्याल	बगनासकाली ९ डिविनडाडा	२००	९८६६५८३०९३
९	कला कु. न्यौपाने	बगनासकाली ८ काठेगैरा	२००	९८५७०६५९९३
१०	दामोदर भुसाल	बगनासकाली ९ भुसालगाउँ	२००	९८६७१६०४१५
११	यज्ञ प्र. बश्याल	बगनासकाली ८ ढावखोला	२००	९८४७३७१७८७
१२	विमला पन्थ बश्याल	बगनासकाली ८ मोतिगैरा	२००	९८६७२५१८५५
१३	कृष्ण प्र. घिमिरे	बगनासकाली ९ ठकुरीबारी	२००	९८५७०६८०३४
१४	भगवान प्र. भुसाल	बगनासकाली ९ भुसालगाउँ	२००	९८४४७९४७९३
१५	पुरुषोत्तम बश्याल	बगनासकाली ८ घिउसिबास	२००	९८४७१४६३५१
		जम्मा :-	३०००	

फिल्ड अवलोकन एवं कृषकहरुसंग भएको छलफलबाट प्राप्त समस्याहरु

१. उत्पादित अदुवाले उचित मूल्य पाउन नसकेको ।

२. अदुवा उत्पादन गर्दा प्राविधिक ज्ञानको कमीबाट समयमै रोग कीराको पहिचान हुन नसकी धेरै नोक्सानी ब्यहोर्नु परेको।

३. प्राविधिक सेवा अभाव

४. आवश्यक मात्रा र गुणस्तरीय बीउ समयमा उपलब्ध नहुनु ।

५. अदुव प्रशोधनको लागि यस क्षेत्रमा अदुवा प्रशोधन प्लाण्ट नहुनु

अन्तरक्रिया एव छलफल

मिति २०७८।९।२२ गते कृषि ज्ञान केन्द्रको सभाहलमा अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य (कृषि विज्ञ) पुष्पा भुसालको अध्यक्षतामा र राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य श्री सुर्य प्रसाद खनालको प्रमुख आतिथ्यतामा संचालन भएको थियो ।

मिति २०७८।९।२२ गते कृषि ज्ञान केन्द्रको सभाहलमा निम्न बमोजिमका सहभागीहरुको सहभागितामा अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम सम्मन्न भयो ।

- गुल्मी, स्याङ्जा र पाल्पा जिल्लामा अदुवा उत्पादन गरिरहेका कृषकहरू
- अदुवा उत्पादनमा संलग्न उद्यमीहरू
- उत्पादित अदुवाको व्यापारमा संलग्न रहेका व्यापारीहरू
- कृषि/अदुवा उत्पादनमा कृषकहरूलाई सहयोग गर्ने सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरू
- राष्ट्रिय किसान आयोगका पदाधिकारी र कर्मचारीहरू
- प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना , परियोजना कार्यन्वयन इकाइ , पाल्पा
- कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा
- सुन्तालाजात बाली विकास केन्द्र पाल्पा
- अदुवा उत्पादन भैरहेका गाउंपालिकाका अध्यक्षहरु

अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य (कृषि विज्ञ) पुष्पा भुसालको अध्यक्षता र राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य श्री सुर्य प्रसाद खनालको प्रमुख आतिथ्यतामा संचालन भएको थियो ।कार्यक्रमका अध्यक्ष एवं राष्ट्रिय किसान आयोगका सदस्य (कृषि विज्ञ) पुष्पा भुसालबाट कृषकहरुलाइ राष्ट्रिय किसान आयोगले गर्ने कार्यहरुबारे जानकारी दिदै यस क्षेत्रमा अदुवा बालीमा देखिएका समस्याहरु पहिचानको लागि कृषकहरुबाट जानकारी गराउनको लागि अनुरोध गर्नु भयो ।उक्त कार्यक्रममाबगनासकाली गाउंपालिकाका अध्यक्ष कृष्ण प्रसाद भुसालले सधिय सरकारबाट शशर्त कार्यक्रमहरु फलदायी नभएकोसरकारले मल बीउलाइ पहिलो प्राथमिकता दिनु पर्ने पालिकास्तरमा कृषि प्राविधिक जनशक्तिको कमी भएकोले नेपाल सरकारको तर्फबाट पदपुर्ती गर्न ध्यान दिनु पर्ने कुरामा जोड दिनु भयो ।छलफल कार्यक्रममा कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय लुम्बिनी प्रदेश खजुरा बाकेका टेक्निकल अफिसर बशिष्ठ आचार्य नेपालमा अदुवा उत्पादनको अवस्था समस्या चुनौती र भावी कार्यदिशा विषयक कार्य पत्र प्रस्तुत गर्नु भयो ।उक्त कार्यपत्रमा समेटिएका मुख्य मुख्य विषयवस्तुहरु निम्न बमोजिम रहेको थियो ।

नेपालमा प्रमुख अदुवा उत्पादक जिल्लाहरु

जिल्ला	क्षेत्रफल हे.	उत्पादन मे.टन/हे.	प्रदेश	कैफियत
ईलाम	३२३३	१४.२७	प्रदेश नं. १	
सल्यान	२०००	१२.५	प्रदेश नं. ६	
कास्कि	१६३६	७.९८	प्रदेश नं. ४	
नवलपरासी (पुर्व)	१३१०	१०.२	प्रदेश नं. ४	

बर्ष	आयात मे.टन	मूल्य १००० अमेरिकन डलरमा	निर्यात मे.टन	मूल्य १००० अमेरिकन डलरमा
२०१५	३११	१०३२	२३८१९	४४११
२०१६	५५०९	३५८८	१७६९४	४२०९
२०१७	४०४	७९५	११६१८	३९५३
२०१८	५७१	१०२६	२३०४२	६९९०
२०१९	३४९	८३०	१०६५६	४१८९
२०२०	१,१२१	१९९५	७३२६	३६०८

अदुवाको आयात निर्यात तथ्याङ्क २०२०

बर्ष	आयात मे.टन	मूल्य १००० अमेरिकन डलरमा	निर्यात मे.टन	मूल्य १००० अमेरिकन डलरमा
२०१५	३११	१०३२	२३८१९	४४११
२०१६	५५०९	३५८८	१७६९४	४२०९
२०१७	४०४	७९५	११६१८	३९५३
२०१८	५७१	१०२६	२३०४२	६९९०
२०१९	३४९	८३०	१०६५६	४१८९
२०२०	१,१२१	१९९५	७३२६	३६०८

बिश्वमा अदुवा उत्पादनको तथ्याङ्क, २०२०

क्षेत्रफल हेक्टरमा	उत्पादन मे.टन	उत्पादकत्व
४,०७,८४३	४३,२८,२७७	१०.६१२६१

अदुवा उत्पादनको समस्या

अदुवामा हुने प्रमुख नोक्सानीहरुः

अदुवाको पानी सुक्नेः ६५% भन्दा कम सापेक्षित आद्रतामा
मोल्ड शुरु हन्छः ९०% भन्दा बढी सापेक्षित आद्रतामा
टुसाउन शुरुः १६ डि.से.भन्दा बढी तापक्रममा
चिलिङ्ग ईन्जुरीः १० डि.से.भन्दा कम तापक्रममा
(छालाको रंग उड्ने चाउरीने, नरम हुने, गुदी कालो हुने, खाने गुणस्तर कम हुने)

- लापरवाहिपूर्वक खन्नु, ठिकसँग क्युरिङ्ग, प्याकिङ्ग र भण्डारण नर्गनु सामान चढाउदा र ओराल्दा काटिनु, टुक्रिनु, प्वाल पर्नु, फुटनु, चिरिनु, आकार प्रकार वदलिनु तथा वाह्य सतहमा कोरिनु, छाला खईलिनु आदि ।
- अदुवा आन्तरिक परिवर्तनका कारणले पनि ओइलाउने वा चाउरिनेका साथै भित्रभित्रै कुहिने हन्छ ।
- गानो कुहिने रोग
- गाने औसा

अदुवाको उत्पादन र व्यापारका समस्याहरुः

- कृषकहरुले उत्पादनशील उन्नत जात नपाउनु ।
- गानो कुहिने रोग, गाने औसा किराको प्रकोप को प्रकोप, माटोको उर्वराशक्तिमा ह्रास ।
- बीउ उत्पादन, भण्डारण र बितरणको संस्थागत बिकास नहुनु ।
- यातायातको सुबिधा नभएकोले ढुवानी लागत बढ्नु ।
- उत्पादन र प्रशोधन प्रविधि बारे यथेष्ट ज्ञान नहुनु ।
- व्यापारी र अदुवा उत्पादक कृषकहरु बीच बजार भाउ बारे पारदर्शीता नहुनु
- नेपाली अदुवाले आफ्नो पहिचान वनाउन नसक्नु

व्यवस्थापन

- उपयुक्त जातहरु छनौट गरि सहि वातावरणमा फलाउने ।
- भौतिक नोक्सानी (घाउ तथा चोटपटक) वाट वचाउने ।
- वाली काट्ने उचित समय र तरिकाको ख्याल गर्ने ।
- वाली तयार हुने, खन्ने/भित्राउने अवस्थाको ख्याल गर्ने ।
- वाली संरक्षण, सफाई, क्युरिङ्ग, प्याकिङ्ग, ढुवानीमा सावधानी अपनाउने ।
- उचित भण्डारण (१२–१४ डि. से., सा.आ.(६५–७० ५)
  (खाडल भण्डारण, भकारी भण्डारण, सेलार स्टोरमा)
- सरकार तथा नीजि क्षेत्रका संस्थाहरुको संघन प्रयास वाट मात्र अदुवाको बजारीकरण प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।
- अदुवा व्यापार तथा व्यवसायलाई सवल बनाउने नीति नियमको वातावरण बनाउनु पर्ने ।
- अदुवा सोझै निर्यात गर्दा हुने जोखिमबाट बच्नॅ पर्ने (उच्च मूल्य र मागको सम्भावना रहेको) यसको तेल निर्यात गर्न र कच्चा अदुवाको मूल्य भन्दा बढी मूल्य प्राप्त गर्न तेल निर्यातलाई प्रबर्द्धन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।
  अदुवाको अन्य प्रशोधित वस्तुहरु (क्याण्डी, सुठो, अचार) प्रर्वधनमा जोड दिनु पर्ने ।

- विश्वव्यापी व्यापार पद्धतिले उद्यमी, व्यापारीका साथै कृषकहरुको पनि आर्थिक अवस्थामा ठोस परिवर्तन गर्न सक्ने हुदा तेस्रो मुलुकमा निर्यातको लागि आवश्यक र महत्वपूर्ण कदम चाल्नु आवश्यक देखिन्छ ।
- सूचना तथा संचारमा विकास भएका प्रविधिहरुले विश्वव्यापी सम्बन्ध जोड्न र भविष्यमा व्यापारिक समस्याहरुलाई कम गर्दै लैजान सहयोग पुऱ्याउने हुदा सुचना प्रविधिमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ ।
- उत्पादकत्व बृद्धि र कम उत्पादन लागतका लागि गुणस्तरीय विउ सुलभ दरमा उपलब्ध गराउने प्रावधान गराउन आवश्यक देखिन्छ
- नेपाल पहिले नै विश्व व्यापार संगठनको सदस्य भइसकेकोले स्वतन्त्र व्यापारको प्रत्याभूति गराउन आवश्यक देखिएको, सहजीकरण आवश्यक रहेको
- स्वस्थकर र जनस्वास्थ्यलाई असर नगर्ने कुराको प्रत्याभूति गर्ने र भन्सार शुल्क रहित निर्यात गर्ने कुरामा रहेको बाधा अड्चनको अवस्थालाई सम्बोधन गर्नु पर्ने
- नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय बजारसँगको कमजोर तालमेल तथा नेपाल भित्रै रहेका र नेपाल भारत बीच रहेको बढ्दो व्यापार समस्याका कारणले मूल्यमा भारी अन्तर रहेका छन् र यस्तो अन्तरले अदुवा उपक्षेत्रको बृद्धि र विकासमा कठिन चुनौतीहरु थुपरीदिएकोले स्वस्थ प्रतिस्पर्दा गराउनु पर्ने

सबल पक्ष

- **कृषकहरु खेती गर्न इच्छुक,**
- **भौगोलिक तथा कृषि हावापानीको दृष्टिकोणले उपयुक्त, पाखा पखेरोमा पनि राम्ररी फस्टाउने**
- **अदुवावाली अनुसन्धानको निकाय रहको, जात र प्रविधिको विकास भएको**
- **निर्यात योग्य वाली, असिना, तुषारोबाट कम क्षति**

कमजोर पक्ष

- **भण्डारण, प्रशोधन लयायत पुर्बाधारको कमी,**
- **अन्तर्राष्ट्रिय बजारसँगको कमजोर तालमेल**
- **बजारको सुनिश्चतता नभएको**
- **उत्पादन, भण्डारण र प्रशोधनको उन्नत प्रविधिकोज्ञान तथा सीपको कमी**
- **उन्नत जात पर्याप्त उपलब्ध नहुनु**

अवसर

- पर्याप्त खेती योग्य जमिन, तुलनात्मक रुपमा फाइदाजनक वाली, रोजगारको सृजना
- उन्नत विउको माग वढ्दो रहेको
- अन्य विभिन्न देशमा वढ्दो मागले निर्यात गर्ने उच्चतम

सम्भावना

- प्रशोधनको राम्रे सम्भावना रहेको
- महत्वपूर्ण उच्च मूल्य नगदे मसला बाली

बाधा/जोखिम

- गानो कुहिने रोग
- माटोको उर्वराशक्तिमा ह्रास
- मूल्य मा उतारचढाव
- भण्डारणमा क्षति
- गुणस्तरीय विउको अभाव

कार्यपत्र प्रस्तुती पछि सहभागीहरुलाइ ३ समूहमा विभाजन गरी समूहबाट प्राप्त निचोडहरुलाइ समूहको नेताबाट प्रस्ततुती भयो जुन निम्न बमोजिम रहेको छ ।

१. अदुवा उत्पादन तथा बजार बजारिकरणका समस्या र समस्याको समाधानको उपायहरु

स्याङ्गजा र गुल्मीको समस्या

१) उत्पादित बस्तुले उपयुक्त मूल्य सहितको बजार नपाउनु

२) अदुवाको गाना कुहिनो समस्या र ठिक समयमा प्राविधिक अनुपश्चित

३) अदुवा बिउलाई सहि भण्डारको व्यवस्थापनमा समस्या

४) अनुवाको समर्थन मूल्य केन्द्रियस्तरमा नीति निर्माण नगरेको

५) अदुवाको बाली बिमा हुन नसकेको

६) I.P.M. तालिमको व्यवस्थापन नभएको

<u>समाधानका उपायहरु</u>

१) उत्पादित बस्तुको सहि मूल्य निर्धारण गरिदिने

२) १ वडा १ कृषि प्रविधि ब्यवस्थापन मिलाउने

३) माथि उल्लेखित समस्याहरुको समाधानहरुलाई केन्द्रबाट उपयुक्त नीति पारित गरिदिने

प्रस्तुतकर्ता : बोधराज भण्डारी मिति २०७८/०९/२२ पाल्पा

<u>२. अदुवाका उत्पादन र बजार बजारिकरणका समस्या र समस्याको समाधानको उपायहरु</u>

<u>भूपति पाण्डेय (पाल्पा)</u>

१) समर्थन मूल्य कायम नहुनु

२) रोग किरा नियन्त्रण सम्बन्धि निकायको थप पहल हुनु पर्ने

३) अर्गानिक सर्टिफिकेसन कृषकको बारी बाटै हुनु पर्ने

४) अदुवाको बिउको मूल्य पनि तोकिनु पर्ने

५) बिमाको निशुल्क ब्यवस्था हुनु पर्ने

६) ब्यवसायिक ब्लकको रुपमा खेती हुनु पर्ने

<u>३ बजारिकरण</u>

१) बिचौलियाहरु नियन्त्रण गर्न सरकारले नीति ल्याउनु पर्ने

२) स्तरिय बस्तुको मूल्य तोकिनु पर्ने

३) क्रितिम अभावको श्रृजनाको अन्त्य हुनुपर्ने

४) औद्योगिकरणका लागि सरकारको पहल हुनुपर्ने

<u>३ अदुवा व्यापारमा देखिएका समस्याहरु सचालन गरिनु पर्ने कार्यक्रमहरु (पशुपती बस्याल)</u>

१) भण्डारण ब्यवस्थापनमा राज्यले ९५ प्रतिशत लगानी गर्नु पर्ने ।

२) बजारीकरणमा सटर कोठा भाडा सरकारी तवरबाट व्यवस्था गरिनु पर्ने

३) प्रशोधनको कारखाना स्थापनाको लागि सहुलियत ऋणको व्यवस्था हुनु पर्ने

समूह प्रस्तुती पछि रिद्धीकोट गाउपालिकाका अध्यक्षबाट सरकारका अनुदान कार्यक्रम प्रभावकारी नभएको उत्पादनलाइ उघोगसग जोड्नु पर्नेस्थानीय सरकारले कृषि विकासमा धेरै गर्न सक्ने यसको लागि स्थानीय हावापानीमा के के उत्पादन हुन सक्छ र सो उत्पादनको के कसरी कहा कहां खपत हुन्छ भन्नेबारे अध्ययन हुनु पर्ने बताउनु भयो ।

कार्यक्रममा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना परियोजना कार्यान्वयन इकाइ पाल्पाका प्रमुख दिपक भट्टराइले पहिले अदुवा उत्पादन धेरै भएको भए पनि बजारीकरणको अभावले केही समय उत्पादन रोकिएको पाइयो ।हाल आएर अदुवा उत्पादनको शुरुवाती चरणमा छौ । यसको सुधार गर्न धेरै विषयमा ध्यान दिनु पर्ने देखिन्छ ।छलफलमा उठेका विषयवस्तु प्रतिवेदनमा उल्लेख हुने नै छ र ती विषयबसतुहरुलाइ सरकारको नीति निर्माण तहमा समेटीने भनाइ राख्नु भयो ।

आयोगका सदस्य सुर्य प्रसाद खनालबाट किसान आयोगले कृषक र सरकारकोबिचमा रहेर पुलको काम गर्ने र छलफलमा उठेका विषयबस्तुहरुलाइ प्रतिवेदनकोरुपमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयमा पेश गरिने कुरा जानकारी गराउनु भयो ।

छलफल कार्यक्रमका अध्यक्ष पुष्पा भुसालबाट नीतिगतरुपमा सहयोग गर्नु हुने सबै क्षेत्रका सहभागीहरुलाइ धन्यवाद दिनु भयो र कार्यक्रमको समापन गर्नु भयो ।

मिति २०७८।०९।२२ गते पाल्पा जिल्लाको तानसेनमा संचालन भएको अदुवा उत्पादब कृषक तथा कृषि उद्यमीहरुको समस्या पहिचान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यक्रममा सहभागीहरुको नामावली

सि.नं.	**नाम थर**	**पद**	**स्थान**
१.	श्री सूर्य प्रसाद खनाल	सदस्य	रा.कि.आ.
२.	श्री पुष्पा भुसाल	सदस्य	रा.कि.आ.
३.	श्री दुर्गा प्रसाद पण्डित	सदस्य सचिव	रा.कि.आ.
४.	श्री नारायण जि.सी.	अध्यक्ष	रिदिकोट गा.पा. पाल्पा
५.	श्री कृष्ण प्रसाद बस्याल	अध्यक्ष	बगनासकाली गा.पा. पाल्पा
६.	डा. चन्द्र बहादुर राना	प्रमुख	भेटरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र पाल्पा
७.	श्री बसन्त कुमार श्रेष्ठ	प्रमुख	सुन्तला जात फलफूल विकास केन्द्र पाल्पा

८.	श्री अनिल पोखरेल	प्रमुख	अदुवा बाली अनुसन्धान कार्यक्रम सल्यान
९.	श्री दिपक भट्टराई	प्रमुख	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजना पाल्पा
१०.	श्री कामना अधिकारी	प्रमुख	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा
११.	श्री बषिष्ठ आचार्य	टेक्निकल अफिसर	कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय बाँके
१२.	श्री भुपति पाण्डेय	अध्यक्ष	जिल्ला सहकारी संघ लि. पाल्पा
१३.	श्री भिम बहादुर ठाडा मगर	सदस्य	जनजागृति समुह, भिरकोट ५ पाल्पा
१४.	श्री कमल झेडी	सदस्य	नवरत्न कृषि सहकारी गुल्मी
१५.	श्री ढग बहादुर कार्की	सदस्य	नवरत्न कृषि सहकारी गुल्मी
१६.	श्री नविन कुमार रजाली	सदस्य	नवरत्न कृषि सहकारी गुल्मी
१७.	श्री फत्त बहादुर सिंजाली	सचिव	बगनासकाली कृषकि समुह बगनासकाली ९ पाल्पा
१८.	श्री हरिकला घिमिरे	सचिव	अखिल महिला किसान संघ बगनासकाली बगनासकाली ९ पाल्पा
१९.	श्री तिरन कुमारी श्रेष्ठ	अध्यक्ष	गल्घा सहकारी उद्यमी संस्था लि. पाल्पा निस्दि ५ पाल्पा
२०.	श्री सोम प्रसाद राई	कृषक	निस्दी गा.पा. पाल्पा
२१.	श्री कृष्ण भुसाल	अध्यक्ष	बगनासकाली ब.उ.स.स.लि बगनासकाली ९ पाल्पा
२२.	श्री शुक्रा गैरे	सदस्य	रिब्दीकोट ७ पाल्पा
२३.	श्री राम बहादुर राना	सदस्य	श्री कृषक अदुवा उत्पादक स.सं. लि. रिब्दीकोट ९ पाल्पा
२४.	श्री कृष्ण अत्रिय	अध्यक्ष	अभियान कृषि स.सं.लि. रिब्दीकोट पाल्पा
२५.	श्री बुद्धिमान श्रेष्ठ	का.बा. अध्यक्ष	श्री हात्तिलेक स.सं.लि पूर्वखोला १ पाल्पा
२६.	श्री कृष्ण प्रसाद पंगेनी	अध्यक्ष	रोमन्दी अदुवा उत्पादक कृषक समुह पूर्वखोला १ पाल्पा
२७.	श्री हेमन्त रेग्मी	सदस्य	नवरत्न कृषि सहकारी संस्था गुल्मी दरवार गा.पा. ४ बिरबार गुल्मी
२८.	श्री मन बरजाली	सदस्य	नवरत्न कृषि सहकारी संस्था गुल्मी

			दरवार गा.पा. ४ बिरबार गुल्मी
२९.	श्री पशुपती बरचाल	अध्यक्ष	शिवासन कृषि स.सं.लि. बगनासकाली गा.पा. ८ पाल्पा
३०.	श्री कमल खत्री	कृषक	सिर्जना कृषि फार्म, रम्भा ५ पाल्पा
३१.	श्री ज्ञानेन्द्र खत्री	कृषक	सिर्जना कृषि फार्म, रम्भा ५ ताँहुपाल्पा
३१.	श्री लक्ष्मण कार्की	कृषक	कार्की कृषि फर्म, रम्भा ५ ताँहु पाल्पा
३२.	श्री सन्धया रिजाल	विधार्थी	AFU, तानसेन
३३.	श्री डम्बर बहादुर सारु	कृषक	भैरव अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लि., रिब्दीकोट ४, भारकोट, पाल्पा
३४.	श्री तुल बहादुर अधिकारी	अध्यक्ष	भैरव अदुवा उत्पादक सहकारी संस्था लि., रिब्दीकोट ४, भारकोट, पाल्पा
३५.	श्री राजु प्रसाद भण्डारी	कृषक	ग.न.पा. ११ स्याङ्गजा
३६.	श्री छाँया प्रसाद कंडेल	अध्यक्ष	अदुवा बेसार खेती, ग.न.पा.९, स्याङ्गजा
३७.	श्री बोधराज भण्डारी मिलन	कृषक समुह	अदुवा बेसार खेती, ग.न.पा.९, स्याङ्गजा
३८.	श्री युवराज सापकोटा	कृषक समुह अध्यक्ष	अदुवा बेसार सुन्तला ग.नं.पा. स्याङ्गजा
३९.	श्री मुकुन्द के.सी.	कृषक	गुल्मी
४०.	श्री बेग बहादुर कार्की	कृषक	गुल्मी
४१.	श्री विकास रजाली	कृषक	गुल्मी
४२.	श्री नितेस रेग्मी	कृषक	स्याङ्गजा
४३.	श्री किसोर भण्डारी	कृषक	ग.नं.पा. स्याङ्गजा
४४.	श्री दिल बहादुर भण्डारी	कृषक	रिदिकोट पाल्पा
४५.	श्री सचित रिजाल	कृषि अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा
४६.	श्री सागर कार्की	कृषि अधिकृत	कर्मा कृषि केन्द्र प्रा.लि.
४७.	श्री अग्नी प्रसाद न्यौपाने	कृषक	कृषक समुह अध्यक्ष गल्याङ्ग न.पा.७ स्याङ्गजा
४८.	श्री मिलन गैरे	बा.सं.अ.	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा
४९.	श्री बालकृष्ण बस्याल	ले.पा.	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा

५०.	श्री इन्द्र कुमार श्रेष्ठ	ना.सु.	राष्ट्रिय किसान आयोग
५१.	श्री दिपेन्द्र कुँवर	क.अ.	राष्ट्रिय किसान आयोग
५२.	श्री भुवन के.सी.	खरिदार	कृषि ज्ञान केन्द्र पाल्पा
५३.	श्री राम बहादुर गरुङ्ग	ह.स.चा.	राष्ट्रिय किसान आयोग
५४.	श्री शान्तलाल रन्जितकार	ह.स.चा.	राष्ट्रिय किसान आयोग
५५.	श्री गोकुल लम्साल	का.स.	राष्ट्रिय किसान आयोग
५४.	श्री नेत्र बहादुर शारु	का.स.	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा
५५.	श्री रन्जु पछाई	का.स.	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा
५६.	श्री बाबुराम भण्डारी	ह.स.चा.	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा

मिति २०७८।०९।२२ गते पाल्पा जिल्लाको तानसेनमा संचालन भएको अदुवा उत्पादब कृषक तथा कृषि उद्यमीहरुको समस्या पहिचान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यक्रमको केहि तस्बिरहरु

समस्या पहिचान गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने
छलफल कार्यक्रम